

אוניברסיטת בן גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה חינוך תשע"ז 2017

שם הקורס"נושאים בסיסיים במחקר פסיכולוגי חינוכי- יישומי הערכה, תכנון

והתמודדות בבי"ס

מספר הקורס א' 192-2-0294

שם מרצה: דר' קרן טל

שעת קבלה: ד' 13-14

יעדי ההוראה:

קורס זה מהווה את החלק הראשון ברצף של שני קורסים המכוון להגביר את יכולתם וכוונתם של פסיכולוגים חינוכיים לתרום לשיפורם של בתי ספר כסביבות רגשיות-חינוכיות. התרומה יכולה להיות בעיצוב סביבה בית ספרית המונעת פגיעה בהתפתחות תלמידים ואף בקידום סביבה התורמת להתפתחות אופטימלית, בייחוד בתחום הרגשי-חברתי. שני הקורסים משקפים גישה מערכתית לעבודת הפסיכולוג החינוכי, גישה הרואה במערכת בית הספר מוקד מרכזי בעבודה הפסיכולוגית-חינוכית. גישה זו שמה דגש על שימוש בידע פסיכולוגי-חינוכי לקידום המטרות הרחבות של בית הספר כארגון חינוכי: קידום התפתחות אופטימלית והעצמת המיטביות (well-being) של כלל באי בית הספר, מניעת פגיעה בצרכים בסיסיים, קידום חיים בקהילה אכפתית ומוסרית, ושיפור תהליכי הלמידה.

במסגרת הקורס ילמדו מושגים, מיומנויות וכלים בסיסיים הקשורים להערכת בית ספר כסביבה רגשית-חינוכית. כמו כן, יבורר מקומה של העבודה על שיפור בי"ס בזהות המקצועית שהמשתתפים מתחילים לגבש.

פרשיות לימודים

הדרישות והמשימות נבנו במטרה לתמוך בתהליך הלמידה ההכשרה וההתנסות של הפסיכולוג החינוכי בראייה המערכתית. הקורס יתמקד בלמידה תיאורטית ויישומית של המיומנויות המהוותתשתית לעבודה זו ובהדרכה על עבודת השדה.

לקורס יש 3 מרכיבים: (א) למידה תיאורטית, (ב) התנסות בשדה (פרקטיקום) ולמידת מיומנויות הקשורות לרבדים המערכתיים של העבודה הפסיכולוגית, ו (ג) ההתפתחות האישית - מקצועית ובניית הזהות כפסיכולוגים חינוכיים.

חשוב להדגיש, כימסגרת השיעור וההדרכות ייקבעו בהתאם לדרישות הקורס והשדה; חלק מהשיעורים יילמדו במסגרת כיתתית, וחלק במתכונת של הדרכות אישיות, זוגיות או קבוצות עבודה מצומצמות. הדגש בשנה א' הוא על למידה תיאורטית ויישומית בחברה ובהלימה להיבט ההתנסותי של העבודה בשדה. כך ששני המרכיבים, התיאורטי וההתנסותי שזורים אלה באלה.

העבודה בשנה ב' תכלול הפעלת תוכנית הערכה לאיתור מוקד רגשי- חברתי לשיפור בבית הספר והפעלת תוכנית התערבות בהתייחס למוקד הנבחר הרלוונטי למציאות הבית ספרית. מוקד השיפור יכול להיות קשור להיבט שנבחן השנה אך לא מחייב.

כל המשימות בבית הספר **תערכנה בשיתוף עם הפסיכולוג** ובתיאום מוקדם עם צוות בית הספר.

הדרישות והמשימות נבנו במטרה לתמוך בתהליך החשיבה המערכתית של עבודת הפסיכולוג החינוכי והלמידה של המיומנויות המשמשות פסיכולוג כזה. במסגרת הקורס הסטודנטים ישתתפו בפגישות שבועיות באוניברסיטה ויבצעו משימות בבית הספר. פרוט המשימות יינתן במהלך הקורס וילווה בהדרכה בהתאם.

הפגישות באוניברסיטה מתנהלות על בסיס ההנחה שהסטודנטים קראו את חומר הקריאה לפני הפגישה. על הסטודנטים להיות מוכנים לדין מעמיק בחומר הקריאה במובן של העלאת שאלות, העברת ביקורת בונה, אינטגרציה וסינתזה.

דרישות הקורס וציון הקורס

- נוכחות, קריאת חומר ביבליגרפי והשתתפות פעילה בשיעורים 15%
- התנסות פעילה בעבודה בשדה (הערכה ממוקדת בבית הספר) 30%
- הגשת עבודה בסיום הסמסטר 40%
- יכולת רפלקציה והתבוננות אישית על תהליך ההתפתחות כפסיכולוג/ית חינוכי 15%

כחלק מפיתוח הזהות המקצועית על הסטודנטים לגלות אחריות רבה בעמידה בהתחייבויות שלהם כלפי בית הספר, השרות הפסיכולוגי-חינוכי, המרצים, וחבריהם בקורס. הדבר מתבטא בעמידה בלוחות זמנים, בביצוע המשימות על הצד הטוב ביותר, בשיתוף פעולה ועזרה, וביושר אישי ויושרה.

רשימת קריאה (פריטים המסומנים ב"*)" הם פריטי קריאה חובה):

הרצאה 1: תפקיד הפסיכולוג החינוכי כמקדם צמיחה

1. *עשור, א. (1996). *תפקיד הפסיכולוג כמקדם צמיחה בבתי ספר*. שפיטרו"ן, ביטאון של השירות הפסיכולוגי החינוכי בישראל, 6, 24-27.

הרצאה 2: התערבויות פסיכו-חינוכיות רחבות היקף - ריאקטיביות/ פרואקטיביות

2. *Caplan, G. (2013). *An approach to community mental health* (Vol. 3). A Community Approach to Preventive Psychiatry (pp.1-33). Routledge.

הרצאה 3: המערכת כ"קליינט"

3. *הסתדרות הפסיכולוגים בישראל (2004). *קוד האתיקה המקצועית של הפסיכולוגים בישראל*. תל-אביב: הסתדרות הפסיכולוגים בישראל.

הרצאה 4: רמות של התבוננות והתערבות במערכת

4. *Wells, L. (1980). The group-as-a-whole: A systematic socioanalytic perspective on interpersonal and group relations. In C. P. Alderfer & C. L. Cooper (Eds.), *Advances in Experimental Social Processes* (Vol 2, ch. 7 pp 165 - 189). John Wiley & Sons.

הרצאות 5-7: הערכת ביי"ס כמערכת רגשית וחינוכית

5. *בטלר, ר. (תשמ"ז). התרומות האפשריות של הערכה פסיכו-ארגונית של מערכות חינוכיות לעבודת הפסיכולוג בבית הספר. בתוך: א. לטס (עורך): *עבודה פסיכולוגית בבית הספר*. (ע"מ 37-11). הוצאת מאגנס. ירושלים.
6. *Scott, W. R., (1987). *Organizations: Rational, Natural, and Open Systems*. pp 3-26, 29-49. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
7. *Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2005). *Educational administration: Theory, research and practice* (7th ed.) Ch. 1, 5,10. New-york: McGraw-Hill.
8. *Senge, P.(1998). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday/Currency, Inc .New-York.
9. *Argyris, C. & Schon, A. D. (1996). *Organizational learning II*. U.S.A.: Addison Wesley.
10. Cummings T.G. & Worley, C.G. (2005). *Organization development and change*, (8th ed.), Thomson Southwestern: Mason, Ohio, 100-113.

11. Gallos, J.V. (2006). Refraining Complexity: A Four-Dimensional Approach to Organizational Diagnosis, Development and Change. In: Gallos, J.V. (Ed.) *Organizational Development*. Sage, CA. 344-362.
12. Kets de Vries, M. & Balazs, K. (2008). *Where is the Beef?: A Clinical Perspective on Organizational Consultation and Change* (pp79-97) in *Handbook of Organizational Development*, Thomas Cummings (editor). Thousand Oaks, CA: Sage

הרצאה 8: מנהיגות חינוכית

- .13 *Fullan, M. (2014). *Teacher development and educational change* (ch.1). Routledge
- .14 *Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change* (4th ed.). (Ch 2, ch 5) Routledge
- .15 Fullan, M. (2002). *The Role of Leadership in the Promotion of Knowledge Management in Schools*, Ontario Institute for Studies in Education, OECD Conference
- .16 Fullan, M. (2001). *Leading in a culture of change*. San Francisco: Jossey-Bass.
- .17 *אבוליו, ב. (1999). הטווח המלא של המנהיגות. בתוך: גונן א. וזכאי א. את מנהיגות ופיתוח מנהיגות: מהלכה למעשה. הוצאת משרד הבטחון. עמ' 65-76.
- .18 *ניסן, מ. (תשע"ב). *זהות חינוכית כגורם עיקרי בפיתוח מנהיגות חינוך*. הוצ' מכון מנדל.

הרצאות 9-11: כלי הערכה; ראיון, תצפית, שאלונים

- .19 *Karl, T., (1988). Interventive Interviewing: Part III. Intending to Ask Lineal, Circular, Reflexive or Strategic Questions? *Family process*, 27, 1-15.
- .20 *דרוהנהיים, א. (1990). *אדם נפגש עם עצמו. פסיכותרפיה: החוויה ותהליכיה*. (פרק ח': הפתעה, סקרנות ושאלות עמ' 159-165). תל-אביב: הוצאת שוקן.
- .21 *Pianta, R. C., & Hamre, B. K. (2009). Conceptualization, measurement, and improvement of classroom processes: Standardized observation can leverage capacity. *Educational researcher*, 38(2), 109-119.
- .22 Stuhlman, M. W., & Pianta, R. C. (2009). Profiles of educational quality in first grade. *The Elementary School Journal*, 109(4), 323-342.

הרצאות 12 - 13 : קשר מורה - תלמיד

- .23 *ויניקוט, ד. ו. (1988). *הילד, משפחתו וסביבתו*. (אם, מורה וצרכי הילד עמ' 152-160) טפרית הפועלים. תרגום: יהודית כפרי.
- .24 *אוטטרוויל, ז. (1995). *פתרונות פתוחים*. הוצ' שוקן, ירושלים.
- .25 מור, פ. ולוריא, א. (עורכים). (2014). *לגדול בתוך קשר: חינוך פסיכו דינמי במרחב בית הספר*. אשלים.
- .26 Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- .27 Sabol, T. J., & Pianta, R. C. (2012). Recent trends in research on teacher-child relationships. *Attachment & Human Development*, 14(3), 213-231.